

Asia: VN/24182/2023

Eläinsuojelurikosten rangaistukset ja eläintenpitokielto - Arviomuistio

Näkemyksenne eläintenpitokiellon käytön lisäämisestä ja kiellon keston pidentämisestä?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Eläimeen kohdistuneesta rikoksesta rikoksentekijälle tuomittava rangaistus ei suojele rikoksen kohteena olevaa eläintä. Sen sijaan rikokseen syyllistyneelle määrättävä eläintenpitokielto turvaa sitä, ettei kyseinen henkilö jatkossa aiheuta eläimille tarpeetonta kipua ja kärsimystä. Kun eläimen kaltoinkohteluasiaa käsitellään rikosprosessissa, on tilanne jo eläimen kannalta pitkällä. Se, että henkilön katsotaan syyllistyneen eläimeen kohdistuneeseen rikokseen osoittaa jo itsessään, ettei henkilö ole kykenevä ja soveltuva huolehtimaan eläimistä.

Kun henkilö tuomitaan törkeästä eläinsuojelurikoksesta, tulisi henkilölle aina määrätä eläintenpitokielto ilman poikkeamismahdollisuutta. Eläinsuojelurikoksen ja lievän eläinsuojelurikoksen osalta eläintenpitokielto tulisi olla pääsääntö, josta voidaan poiketa perustellusta syystä. Perusteltu syy tulee tuomioistuimessa perustella. Lain esitöissä poikkeamista tulisi käsitellä riittävän laajasti. Myös muiden eläimille kipua ja kärsimystä aiheuttavien kriminalisoitujen tekojen osalta eläintenpitokielto tulisi olla pääsääntö. Näkemystä tukee perustuslakivaliokunnan toteama velvollisuudesta pyrkiä parhaalla mahdollisella tavalla välttämään eläinten kipua ja kärsimystä.

Eläintenpitokielto tulisi määrätä aina koskemaan kaikkia eläimiä. Jos henkilön katsotaan syyllistyvän jonkin eläimen kaltoinkohteluun, ei ole syytä olettaa, että sama henkilö kohtelisi muita eläimiään paremmin. Nykyisin voimassa olevan lain mukaan eläintenpitokieltoon on voitu määrätä poikkeuksia, mutta tällöinkään kieltoon määrätty ei saa hoitaa eläimiä. Oikeuskäytännössä kuitenkin tuomitaan eläintenpitokieltoja, joiden mukaan henkilö esimerkiksi määrätään koiria koskevaan eläintenpitokieltoon, mutta hän saa pitää kolmea koiraa. On myös määrätty kaikkia eläimiä koskeva eläintenpitokielto, mutta siitä huolimatta sallittu toimia maatalouslomittajana, joka hoitaa muiden eläimiä. Tällaiset kiellot ovat sääntelyn vastaisia. Myös eläintenpitokiellon valvonnan kannalta on selkeintä, että kielto määrätään koskemaan aina kaikkia eläimiä ja ilman poikkeamismahdollisuutta.

Eläintenpitokiellon vähimmäiskesto tulee kasvattaa. Arviomuistiossa esitetty eläintenpitokiellon porrastaminen voisi olla toimiva ratkaisu. Eläintenpitokielto tulisi olla vähintään viiden vuoden pituinen törkeän eläinsuojelurikoksen osalta. Muiden rikosten osalta eläintenpitokiellon vähimmäispituus tulisi olla kolme vuotta. Olisi syytä myös pohtia sitä, että heti kun epäily eläimeen kohdistuneesta rikoksesta tulee tietoon, poliisilla olisi toimivalta määrätä henkilölle väliaikainen eläintenpitokielto.

Eläintenpitokieltoa ei ole perusteltua määrätä ehdollisena, koska tällainen eläintenpitokielto ei suojele eläimiä riittävästi (vrt. eläimeen kohdistunut rikos osoittaa jo sellaisenaan tekijän sopimattomaksi ja kykenemättömäksi huolehtimaan eläimistä). Ei ole myöskään syytä säätää mahdollisuutta hakea eläintenpitokiellon kumoamista. Mikäli näin tehtäisiin, sama mahdollisuus tulisi avata muidenkin turvaamistoimien osalta. Lisäksi tällainen rasittaisi tuomioistuimia kohtuuttomasti. Useinhan eläintenpitokieltoon määrättävän käsitys omasta soveltumisestaan hoitaa eläimiä eroaa asian objektiivisesta arvioinnista.

Eläintenpitokielto tulee voida määrätä tuomioistuimessa viran puolesta. Näin voidaan varmistaa, että kielto määrätään, vaikka syyttäjä olisi syystä tai toisesta jättänyt sen vaatimatta.

Näkemyksenne eläintenpitokiellon rikkomisesta säädetyn rangaistusasteikon muuttamisesta?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Laissa eläinten hyvinvoinnista säädetään eläintenpitokiellon valvonnasta. Eläintenpitokiellon valvonta ei kuitenkaan ole mahdollisuutta kotirauhan suojaamassa paikassa. Tämä johtuu siitä, että perustuslakivaliokunta on katsonut, että kotirauhan piiriin ulottuva toimi on hyväksyttävä rikosten selvittämiseksi vain, kun sääntelyä epäillään rikotun olennaisella tai vakavalla tavalla (PeVL 106/2022 vp). Tosin aikaisemmin voimassa olleen lain aikana perustuslakivaliokunta katsoi, että tarkastus on mahdollisuutta myös epäiltäessä eläinsuojelurikosta. Perustuslakivaliokunta perusteli tätä sillä, että vasta paikan päällä voidaan todeta teon törkeysaste (PeVL 8/2006 vp). Eläintenpitokiellon rikkomisesta koskeva rangaistus on nostettava vankeusuhkaiseksi, kuten arviomuistiossa on lausuttu.

Vain tällä tavoin eläintenpitokiellon valvonta on mahdollista myös lemmikkieläinten osalta. Muussa tapauksessa lemmikkieläimiä koskeva eläintenpitokielto jää vaille merkitystä, koska kiinnijäämisriski on yksi keskeinen tekijä, jotta kieltoon määrätty myös noudattaa kieltoa.

Edellä mainituille toimenpiteille mahdolliset vaihtoehtoiset keinot?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Eläintenpitokielto ja sen valvonta ovat välttämättömiä keinoja eläinten suojelemiseksi silloin, kun rikos on jo tapahtunut.

Ruokaviraston eläinten hyvinvoinnin valvontaa koskevan raportin mukaan valvonnassa sääntelyn rikkomisen syyksi on vuodesta toiseen mainittu samat perusteet, kuten mielenterveysongelmat, väsyminen ja tietämättömyys. Esimerkiksi kouluissa olisi syytä käsitellä eläinten asianmukaista kohtelua. Näiden seikkojen huomioonottaminen ennaltaehkäisyä on tärkeää, mutta rikoslailla ei tähän asiaan voida puuttua.

Muita huomioita

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Eläintenpitokieltoon liittyvä menettämisseuraamus tulisi eläintenpitokiellon tavoin voida määrätä tuomioistuimessa viran puolesta. Eläimiin kohdistuvista rikoksista annettuja tuomioita tarkasteltaessa on havaittu, että eläintenpitokieltoon liittyvän menettämisseuraamuksen määrääminen on erittäin harvinaista. RL 17:23a:n mukaan eläintenpitokiellossa tarkoitetut eläimet on kuitenkin tuomittava valtiolle menetetyiksi. Ratkaisu ei siten ole harkinnanvarainen.

Rikosprosessissa toimivia viranomaisia tulisi kouluttaa eläimiin kohdistuvista rikoksista, koska vaikka eläin on lain mukaan esine, se poikkeaa monella tavoin muista esineistä. Eläimiin kohdistuvissa rikoksissa on myös keskeistä arvioida eläimiin kohdistunutta tarpeetonta kipua ja kärsimystä. Tämän arvioiminen edellyttää erityisosaamista. Sen vuoksi eläimiin kohdistuvia rikoksia tulisi käsitellä vain tällaisiin rikoksiin erikoistuneet virkamiehet. Lisäksi tuomioistuimissa eläimiin kohdistuvia rikoksia käsiteltäessä yhden tuomioistuimen jäsenen tulisi olla asiantuntija, jolla on koulutus eläinten hyvinvoinnin arvioimiseen.

Myös valvontaa suorittavia viranomaisia (poliisi ja kunnaneläinlääkäri) tulisi kouluttaa eläinten hyvinvointiin liittyvästä sääntelyssä yhteistyössä eri ministeriöiden kesken.

Mahdollisuus syyttää lievistä eläinsuojelurikoksesta ja eläinsuojelurikkomuksesta vanhenee kahdessa vuodessa. Jotta nämä rikokset eivät jää vanhentumisen vuoksi rankaisematta, tulisi huolehtia viranomaisten riittävästä resurssoinnista. Yhtenä keinona estää rikosten vanhentuminen, olisi edellä todettu viranomaisten erikoistuminen. Näin muut asiat eivät menisi eläimiin kohdistuvien rikosten edelle.

Hyvinvointilaissa kriminalisoidaan ihmisen sukupuoliyhteys eläimen kanssa. Teko katsotaan eläinsuojelurikkomukseksi, josta rangaistuksena on sakkoa. Teon kriminalisointi on hyvä asia, mutta teon katsominen eläinsuojelurikkomukseksi on edelleen ristiriidassa sen kanssa, että sukupuoliyhteisyyttä loukkaavan kuvan levittämisestä (RL 17:18) voidaan tuomita enintään kaksi

vuotta vankeutta. Sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan kuvan levittämisessä rangaistusasteikko on toisin sanoen sama kuin eläinsuojelurikoksessa (RL 17:14). Tämä johtaa siihen, että itse teosta, sukupuoliyhteys eläimen kanssa, voidaan tuomita lievempi rangaistus kuin teosta otetun kuvan levittämisestä. Sukupuoliyhteys eläimen kanssa on silloin vähemmän moitittavaa kuin tällaista toimintaa esittävän kuvan levittäminen. Tätä ei voida pitää suhteellisuusperiaatteen eikä yleisen oikeustajun mukaisena eikä tämän tyyppinen tekojen arvottaminen ole hyväksyttävää. Toiminta on ristiriidassa eläinten kunnioituksen ja hyvinvoinnin edistämisen kanssa eli lain keskeisten tavoitteiden kanssa. Sukupuoliyhteydellä eläimen kanssa ihminen tavoittelee ainoastaan omien mielihalujensa tyydyttämistä, kun taas eläimelle toiminta on omiaan aiheuttamaan fyysistä ja/ tai psyykkistä vahinkoa, joka vahingoittaa eläimen hyvinvointia. Sukupuoliyhteydestä eläimen kanssa tulee säätää rikoslaissa eläinsuojelurikoksena eläinsuojelurikkomuksen sijaan.

Tarja Koskela
Itä-Suomen yliopisto, oikeustieteiden laitos